

DE SLANGEN VAN SURINAME, DEEL XIII: SUBFAMILIE
XENODONTINAE (GENERA PSEUDOERYX, PSEUSTES EN RHADI-
NAEA).

Door: A. Abuys, Jukwerderweg 31, 9901 GL Appingedam.

Inhoud: Het genus *Pseudoeryx* - het genus *Pseustes* -
het genus *Rhadinaea* - Literatuur.

HET GENUS *PSEUDOERYX* FITZINGER, 1826

Dit geslacht bestaat slechts uit één soort met drie ondersoorten, waarvan één in Suriname.

Algemene gegevens van het genus:

Kop: De puntig toelopende snuit gaat nagenoeg zonder versmalling over in de stevige nek. De vergroeiing van de twee internasale schilden tot één schild is min of meer de oorzaak van de wat puntig toelopende snuit, maar is daarnaast een duidelijk kenmerk van het genus.

De ogen zijn klein met ronde pupillen.

Romp: De romp is kort en dik met gladde schubben.

Leefwijze: Aquatiel en 's nachts actief.

Voeding: Voornamelijk vis en kikkers.

Biotoop: Dichtbegroeide plaatsen langs rivieren, moerasachtige gebieden en kanaalsystemen.

Voortplanting: *Pseudoeryx* is eierlevendbarend (ovovivipaar).

Bijzonderheden: Dit genus is niet agressief, maar zal bij uiterste noodzaak wel bijten.

Het heeft de vergroeiing van de twee internasale schilden tot één internasaal schild gemeen met de genera *Helicops* en *Hydrops*.

Pseudoeryx plicatilis plicatilis (Linneaus, 1758).

Nederlandse naam: Bruine waterslang.

Surinaamse naam: Walapa sneki of ontiman sneki.

Maximum lengte: 1,50 m.

Beschubbing: Dorsalen in 15 rijen (gladde schubben); 132-143 ventralen; 35-45 subcaudalen; een enkele of gedeelde anale schub; 1 preoculair; 2 postocularen; geen lorealen; 8 supralabialen (3e en 4e, soms alleen 4e raken de oogrand); 8 sublabialen; 1+1 (soms 1+2) temporalen. tanden: Geen vergrote tanden en ook geen opening aanwezig tussen de achterste tanden en de rest.

Kenmerken: De algemene kleur van de kop en het bovenlichaam (dorsaal) is donker olijffbruin.

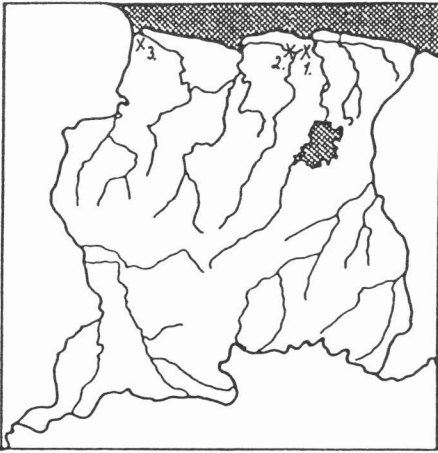
Aan de zijkant (lateraal) van de kop loopt net boven de supralabialen een zwarte streep, van de neus tot de achterkant van de kaak. Na een kleine onderbreking zet deze streep zich voort over de hele lengte van het lichaam. Deze laterale streep, waarin kleine gele vlekjes, bedekt de derde rij schubben plus de helft van de tweede en de vierde rij. De labialen en de rest van de onderkant van het lichaam zijn overwegend geel. De meeste ventrale schubben hebben elk vier kleine zwarte vlekjes of stippen, waarvan de buitenste groter zijn dan de binnenste. Met elkaar vormen zij vier rijen stippen over de buik.

De algemene kleur kan ook in plaats van donker olijffbruin, donker paarsbruin zijn.

Opmerking: Ik ving een exemplaar in de randstad van Paramaribo. Dat wil zeggen, dat deze soort via de waterwegen ook in de kultuurgebieden komt en zolang er vissen en kikkers te vinden zijn, hier dan ook zijn biotoop heeft.

Verspreidingsgebied: Het gehele noordelijk deel van Zuid Amerika tot en met noord Argentinië.

Vindplaatsen in Suriname: 1. Paramaribo (Kultuurtuin); 2. Het veer bij Monkshoop; 3. Nickerie (Henar-polder).

*Pseudoeryx
plicatilis
plicatilis*

HET GENUS *PSEUSTES* FITZINGER, 1843.

Er zijn in totaal vier soorten, waarvan één soort met vier en een andere soort met drie ondersoorten. In Suriname komen drie ondersoorten voor.

Agemene gegevens van het genus:

Kop: De kop gaat met een versmalling over in de nek. De ogen zijn groot met ronde pupillen.

Eén van de soorten heeft als kenmerk een wat afgeplatte kop met uitpuilende ogen.

Romp: Slank en zijdelings afgeplat. De schubben zijn, afhankelijk van de soort cq. ondersoort, in meer of minder aantal dorsale rijen licht gekield.

Staat: Lang en slank.

Leefwijze: Terrestrisch cq. semi arboreaal en overdag actief. Ook het oversteken van grote wateroppervlakten is geen probleem.

Voeding: Vogels, vogeleieren, de jongen van vogels en in voorkomend geval ook kuikens van erven en boerderijen. Verder zijn hagedissen en kleine zoogdieren ook zeer gewild.

De prooi wordt meestal (wanneer niet te klein) door wurging gedood.

Fig. 1. *Pseudoeryx plicatilis*. Foto: A. Abuys.

Fig. 2. *Pseustes poecilonotus*. Foto: A. Abuys.

Biotoop: Voornamelijk in de randgebieden van het regen-(hoogbos) en het savannebos, maar ook in de buurt van buiten de stad gelegen boerderijen.

Voortplanting: Door middel van eieren (ovipaar), ongeveer elf stuks per legsel.

Bijzonderheden: Van dit genus nemen de tanden in de bovenkaak van voor naar achteren toe in lengte. Deze slangen kunnen zich op twee manieren verdedigen. In eerste instantie door middel van een passief verdedigingsgedrag, namelijk het imiteren van een liaan, de zogenaamde 'monkey-ladder'. Het zijdelings afgeplatte lichaam wordt in een houding gebracht, die het midden houdt tussen golven en slingeren.

In tweede instantie is het een actieve verdediging. De slang richt het voorste gedeelte van het lichaam op en zet het uit waarbij de keel ballonachtig uitstulpt. De staart wordt daarbij hevig in trilling gebracht en wanneer het gevaar voor de slang te dichtbij is, zal hij met geopende bek uitvallen.

Pseustes poecilonotus polylepis (Peters, 1867).

Nederlandse naam: Platkop liaanslang of Bol-oog liaanslang.

Engelse naam: Liana snake of Bird-eating snake.

Maximum lengte: Ongeveer 2,10 m.

Beschubbing: Dorsalen in 23 of 25 rijen (met 2 apicalen en 5 à 11 lichtgekielde rijen); 187-210 ventralen; 109-136 gedeelde subcaudalen; anale schub ongedeeld; 1 preoculare (vertikaal lang); 2 postocularen; 1 loreaalschild; 8 (soms 7 of 9) supralabialen; 13 (soms 12 of 14) sublabialen; 2+2 (soms 2+3 of 3+2) temporalen.

Kenmerken: De wat afgeplatte kop met de grote uitpuilende ogen zijn een extra kenmerk voor deze soort. Over het algemeen liggen de kleurnuances bij deze soort tussen dorsaal: roodbruin en don-

ker olijfgroen en ventraal: respektievelijk oranje-geel en geel.

De enige slang van deze soort die ik in Suriname ving, was geheel chocolade bruin (dorsaal) met oranje-geel (ventraal).

Jonge slangen (onder de 90 cm lengte) schijnen bovendien dwarsbanden te hebben van dezelfde dorsale kleur, maar dan donkerder (W. Beebe, 1946).

Verspreidingsgebied: Amazone deel van Brazilië, Ecuador, Peru en Bilivië; verder Venezuela, de Guiana's en Trinidad.

Vindplaatsen in Suriname: 1. Omgeving Zanderij; 2. Afslag Tibiti (doodgereden exemplaar).

Pseustes sulphureus dieperinkii (Schlegel, 1837).

Nederlandse naam: Bruine liaanslang.

Engelse naam: Puffing snake.

Maximum lengte: Ongeveer 2,20 m.

Beschubbing: Dorsalen in 21 rijen (met 2 apicalen; op de eerste en tweede rij na, alle rijen licht gekield); 216-221 ventralen; 129-145 subcaudalen (in 2 rijen); anale schub enkel; 1 preoculare; 3 postocularen; 1 loreaalschild; 8 supralabialen (4e en 5e raken oogrand); 10 sublabi-

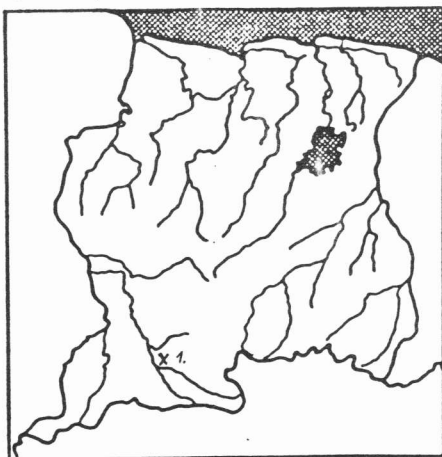
alen; 1+1 temporalen.

Kenmerken: De enige, die ik in Suriname in handen kreeg, was egaal middelbruin (dorsaal), terwijl de bovenkant van de kop meer olijfbruin was. De buikschubben waren elk voor de ene helft beige en voor de andere helft grijsbruin. De totale kleurweergave was licht grijsbruin.

Verspreidingsgebied:

Alleen bekend van Suriname.

Vindplaatsen in Suriname: 1. Vermoedelijk Kwamelasamoe toe.

Pseustes sulphureus sulphureus (Wagler, 1824).

Nederlandse naam: Zwartgele liaanslang.

Engelse naam: Yellow-bellied puffing snake of Black-tailed golden snake.

Surinaamse naam: Trangabakka.

Maximum lengte: Ongeveer 3 m.

Beschubbing: Dorsalen in 21 rijen (met 2 apicalen; op de eerste rij na, alle rijen licht gekield); 205-227 ventralen; 119-146 gedeelde subcaudalen; anale schub ongedeeld; 1 preoculare; 3 (soms 2) postocularen; 1 loreaalschild; 8 supralabialen (4e en 5e raken de oogrand); 10 (soms 11) sublabialen; 2+2 (soms 1+2) temporalen.

Kenmerken: Over het algemeen is deze soort in Suriname bruinzwart tot zwart (dorsaal) met gele

banden. Vaak zijn de onregelmatig gerangschikte dwarsbanden heel dun en vaag zichtbaar. Pas bij het uitzetten van het lichaam worden zij duidelijk zichtbaar. Deze slang kan makkelijk verward worden met de *Spilotes pullatus pullatus* (de kippenslang). Hieronder een klein tabelletje om het uiteindelijke verschil aan te geven:

	<i>Pseustes sulphureus sulphureus</i>	<i>Spilotes pullatus pullatus</i>
Bovenkant kop	bruin	zwart
Postocularen	3	2
Sublabialen	10 of 11	6 of 7
Temporale	2+2	1+1 of 1+2
Rijen dorsalen	21	18

Bij de *Pseustes sulphureus sulphureus* komen ook exemplaren voor die de kleurencombinatie hebben van de Surinaamse *Drymarchon corais corais*, alleen is de schikking net andersom, dus het voorste gedeelte van het lichaam bruingeel met eventueel zwarte dwarsbanden en het achterste gedeelte van het lichaam bruinzwart tot zwart met eventueel gele dwarsstrepen. Ook de buikzijde is dan tweekleurig, namelijk het eenderde voorste gedeelte is oranje-geel en de rest is donker grijs.

Verspreidingsgebied: Equatoriaal Brazilië, Peru, Ecuador, de Guiana's en Trinidad.

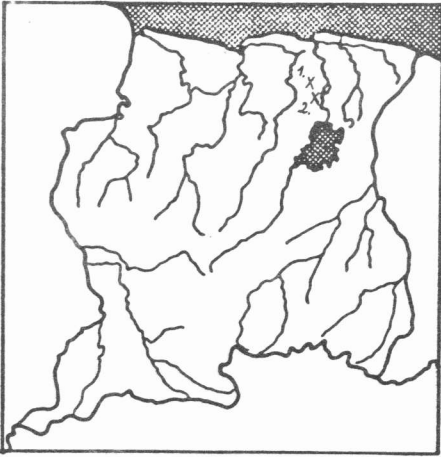
Vindplaatsen in Suriname: 1. Zanderij (Cola kreek), alleen waargenomen en herkend aan zijn verdedigingsgedrag; 2. J. Moonen vond een exemplaar doodgereden op de Bauxietweg bij Powaka, een dorpje dat ongeveer 20 km van Zanderij af ligt.

Fig. 3. *Pseustes sulphureus sulphureus*. Foto: W. Eriks.

Fig. 4. *Pseustes sulphureus sulphureus*. Foto: J. de Bruin.

*Pseustes
sulphureus
sulphureus*

HET GENUS *RHADINAEA* COPE, 1863

Dit geslacht telt in totaal veertig soorten, waarvan vierentwintig soorten op het vasteland van Zuid Amerika en enkele aanliggende eilanden. In Suriname alleen één soort.

Algemene gegevens van het genus:

Kop: De kop gaat geleidelijk met een flauwe ver-smalling over in de nek. De ogen hebben ronde pupillen.

Romp: Slank met gladde schubben. Het is een genus van kleine slangen.

Staart: Slank.

Leefwijze: Terrestrisch en overdag actief.

Voeding: Kleine dieren: onder andere kikkers, hagedissen en kleine slangen.

Biotoop: De bodem van het regenbos of het savannebos. Ze mijden zeer vochtige plaatsen niet.

Voortplanting: Door middel van eieren (ovipaar).

Bijzonderheden: Dit genus is niet agressief.

Rhadinaea brevirostis (Peters, 1863).

Nederlandse naam: Kleine bruine bosslang.

Maximum lengte: Ongeveer 60 cm.

Beschubbing: Dorsalen in 17 rijen (gladde schubben); 142-175 ventralen; 39-66 subcaudalen (in 2 rijen); anale schub gedeeld; 1 preoculare (soms 2); 2 postocularen; 1 loreaalschild; 8 supralabialen (3e, 4e en 5e raken oogrand); 9 sublabialen (soms 8); 1+2 temporalen.

Tanden: Achterste paar tanden in de bovenkaak zijn verlengd en door een opening gescheiden van de anderen.

Kenmerken: De basiskleur is geelbruin of licht grijsbruin. Een brede donkerbruine vertebrale streep loopt over het gehele lichaam. Direct achter de kop bevinden zich een vijf à zestal beige vlekken in twee rijen, die de vertebrale streep begrenzen. Dit vlekkenpatroon zet zich na de vijfde cq. zesde vlek vaag en onopvallend voort om uiteindelijk geheel op te gaan in het geelbruin van de basiskleur. Het kan voorkomen, dat naast de vertebrale streep ook nog op beide flanken van het lichaam een donkerbruine (laterale) streep loopt, waardoor uiteindelijk de geelbruine basiskleur als twee strepen overblijft. In dit geval kunnen we dan beter spreken van een 'donkerbruine' basiskleur met twee 'geelbruine' longitudinale strepen op de rug. De buik is witachtig.

Opmerking: Een exemplaar uit het bosbivak te Zanderij ontsnapte mij voordat ik er goede opnamen van kon maken. Het viel mij op dat dit slange-tje, ongeveer 40 cm lang, rustig was en niet agressief. Later kon ik een dia maken van een dood exemplaar in alcohol bewaard. Dit diertje was bij het dorpje Brownsweg gevonden. Ik weet helaas niet meer wie de vinder was.

In 1982 kreeg J. de Bruin de gelegenheid om opnamen te maken van een exemplaar uit Kwamelasa-

moetoe (binnenland van Suriname). Dit slangetje bevond zich in de verzameling van dierenhandelaar T. Henzen.

Verspreidingsgebied:
Stroomgebied van de Amazone, vanaf de Guiana's tot Bolivia.

Vindplaatsen in Suriname: 1. Bosbivak te Zanderij; 2. Dorpje Brownsweg; 3. Kwamelasamoetoe.

LITERATUUR

Beebe, William, 1946. Field notes on the snakes of Kartabo, British Guiana and Caripito, Venezuela. Zoologica, Bull. N.Y. Zool. Soc., Vol. 31 (1): 11-31.